

Michał Pełka

**SPRAWOZDANIE
Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
KANONISTÓW**

**PRZYNALEŻNOŚĆ DO KOŚCIOŁA
A UCZESTNICTWO WIERNYCH W ŻYCIU
PUBLICZNYM**

KIELCE, 5-7 WRZEŚNIA 2013 ROKU

„Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym” – taki temat przyświecał uczestnikom Konferencji Naukowej Kanonistów zorganizowanej pod patronatem ks. bpa prof. dra hab. Kazimierza Ryczana w dniach 5-7 września 2013 r. przez: Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Kurie Diecezjalną w Kielcach, Wyższe Seminarium Duchowne w Kielcach, Świętokrzyski Instytut Teologiczny w Kielcach, Katedrę Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL oraz Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL.

Otwarcia konferencji dokonali bp K. Ryczan oraz ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, Prezes Stowarzyszenia Kanonistów Polskich.

Bp K. Ryczan witając i dziękując za przybycie prelegentów oraz uczestników konferencji, podkreślił aktualność zagadnienia, jakim jest przynależność wiernych do Kościoła i ich uczestnictwo w życiu publicznym. Zazaczył, że wieloaspektowe spojrzenie na ten problem jest obowiązkiem teologów, pastoralistów i kanonistów. Ważnym elementem nowej ewangelizacji jest ukazanie pięknego oblicza Kościoła zlaicyzowanemu światu.

Prof. J. Krukowski podziękował organizatorom konferencji za życzliwe przyjęcie, zwracając szczególnie swoje słowa uznania do bpa K. Ryczana, który został Honorowym Przewodniczącym Konferencji. Profesor podkreślił, że dzięki tak licznej obecności znamieni-

tych gości, Kielce w dniach konferencji stały się stolicą nauki prawa kanonicznego w Polsce.

Następnie głos zabrał ks. dr hab. Mirosław Sitarz, prof. KUL, który odczytał nadesłane przez zaproszonych, a nie mogących wziąć udziału w konferencji gości. Błogosławieństwo i pozdrowienia przesłał m.in. Sekretarz Stanu Stolicy Apostolskiej, Prefekt Kongregacji Edukacji Katolickiej – kard. Zenon Grocholewski, kard. Henryk Gulbinowicz, Nuncjusz Apostolski w Polsce – abp Celestino Migliore, Prymas Polski – abp Józef Kowalczyk, Metropolita Katowicki – abp Wiktor Skworec, Metropolita Lwowski – abp Mieczysław Mokrzycki, biskup łowicki – Andrzej Dziuba i biskup pelpliński – Ryszard Kasyna.

Program konferencji podzielony został na sześć sesji, w trakcie których swoje referaty przedłożyło jedenastu prelegentów. Pierwszej sesji przewodniczył biskup pomocniczy diecezji kieleckiej – dr Marian Florczyk.

Pierwszy referat wygłosił kard. Francesco Coccopalmerio, Przewodniczący Papieskiej Rady Tekstów Prawnych. Swoje wystąpienie zatytułował *Wiera istotnym elementem przynależności do Kościoła. Aspekty teologiczno-prawne*. Kardynał dokonał refleksji nad komunią kościelną, porównując oba obowiązujące Kodeksy i ukazując w tej perspektywie Ducha Chrystusowego. Jak zaznaczył, Duch Święty (Duch Chrystusa) jest konieczny by być w komunii z Kościołem. Nie możemy oddzielić Chrystusa od Kościoła, a tym samym brak komunii z Chrystusem, to również brak komunii z Kościołem. Taki stan ma miejsce w chwili popełnienia grzechu ciężkiego, który powoduje utratę łaski uświęcającej i pełnej komunii z Kościołem. Prelegent podsumował swój referat stwierdzeniem, że jeżeli nie zrozumiemy czym jest Kościół, nie zrozumiemy także kim jest Chrystus.

Następnie miejsce przy mównicy zajął bp K. Ryczan. Przedstawił zgromadzonemu audytorium aspekt socjologiczny przynależności wiernych do Kościoła. Posłużył się badaniami empirycznymi, akcentując, że właśnie ten rodzaj badań jest zasadny dla rozważań socjologii religii. Badanie przynależności do Kościoła przez socjologów zostało całkiem słusznie, jak zauważył Prelegent, sprowadzone do badania przynależności do konkretnej grupy społecznej, a w konsekwencji do przynależności wiernych do parafii, jako najmniejszej

administracyjnie części Kościoła. Przez parafię wierni nawiązują podstawową więź z Kościołem. Biskup wskazał, że parafianie – jako grupa społeczna – są bardzo zróżnicowani pod względem utrzymywanej więzi z parafią. Różnica w przynależności do grupy społecznej jest zauważalna na przykładzie parafii wiejskiej i miejskiej. Parafia skupiająca ludność małych wiosek jest bliższa ideału grupy wspólnotowej. Natomiast w parafii miejskiej większość wiernych ogranicza się do korzystania z usług czy posługi, nie wchodząc w relacje interpersonalne z innymi parafianami.

Drugiej sesji przewodniczył bp dr Krzysztof Nitkiewicz, biskup sandomierski. W tej części konferencji swój referat zaprezentował ks. prof. J. Krukowski. Tematem jego wystąpienia było *Powołanie (zadanie) chrześcijan do udziału w doskonaleniu porządku doczesnego. Aspekty teologiczno-prawne*. Profesor wskazał, że prawa i obowiązki wiernych są unormowane w Kodeksie Prawa Kanonicznego, jako odzwierciedlenie myśli Soboru Watykańskiego II. Szczególną uwagę zwrócił na kanony 225 i 227 KPK. Prelegent podkreślił generalną zasadę, jaką jest obowiązek, a zarazem uprawnienie wiernych świeckich do realizacji powołania w prowadzeniu działalności apostołskiej na całym świecie. Może to być działanie zarówno indywidualne, jak i w konkretnej grupie, np. stowarzyszeniu. Postawił także tezę, że świeccy chrześcijanie włączając się w życie świata, uobecniają w nim Kościół. Zauważył również, że świeccy biorący udział w życiu politycznym nie mogą wyrażać opinii sprzecznych z nauką Kościoła. Ks. Krukowski podsumował referat myślą, że porządek rzeczywistości duchowej, do której należy Kościół, nie jest przeciwstawny ani nadrzędny w stosunku do porządku rzeczywistości doczesnej, do której należy państwo, ale oba te porządki wzajemnie się uzupełniają.

Skład personalny trzeciej sesji ukonstytuował bp dr Stanisław Stefanek, biskup senior diecezji łomżyńskiej. Przed wygłoszeniem pierwszego referatu, przewodniczący umożliwił zabranie głosu kard. F. Coccopalmerio, który przedstawił działalność Papieskiej Rady Tekstów Prawnych oraz jej podstawowe cele i kierunki pracy.

Pierwszy prelegent – ks. prof. dr hab. Zbigniew Janczewski (UKSW) zaproponował temat: *Przyjęcie sakramentu chrztu. Skutki teologiczno-prawne*. Profesor podkreślił, że sakrament chrztu powo-

duje istotną zmianę wiernego w pozycji do Kościoła, bo tylko przez jego przyjęcie człowiek otrzymuje przynależność do wspólnoty Kościoła, a w związku z tym także prawa i obowiązki. Prelegent przypomniał także, że chrzest jest fundamentem i bramą dla pozostałych sakramentów.

W kolejnym referacie, ks. dr hab. Wojciech Necel, prof. UKSW omówił zagadnienia związane z kan. 213 KPK, jako rozwinięcie tematu *Prawo wiernych do otrzymania od Pasterzy pomocy duchowych – słowa Bożego i sakramentów*. Wyjaśniając, że dyspozycja tego kanonu jest jedną z fundamentalnych norm apostołstwa, Profesor zaznaczył, że pasterze winni spełniać swój obowiązek współpracy z wiernymi, co nie jest tożsame z tym, że prawo korzystania przez wiernych z dóbr duchowych Kościoła może być przedmiotem roszczenia.

Czwartej sesji przewodniczył bp dr hab. Artur Miziński, biskup pomocniczy archidiecezji lubelskiej.

Pierwszy referat zaprezentował ks. prof. M. Sitarz. W wystąpieniu zatytułowanym *Obowiązek wiernych do zachowania posłuszeństwa Biskupowi Rzymu i biskupom będącym w łączności z Nim (kan. 204; 205)*, przedstawił podstawy teologiczno-prawne posłuszeństwa, podnosząc kwestie dotyczące jego istoty, zakresu, celu, a także różnic pomiędzy posłuszeństwem chrześcijańskim a posłuszeństwem w prawie świeckim. Prezentując podstawy teologiczne posłuszeństwa, Profesor odwołał się do Księgi Rodzaju, gdzie Bóg, stwarzając człowieka na swój obraz i podobieństwo wyznacza mu zadanie do realizacji, streszczone w słowach „rozmnażajcie się i czyńcie sobie ziemię poddaną”. Przez te słowa człowiek został dopuszczony do Boskiego aktu stwórczego i jednocześnie zobowiązany do uobecniania i wypełniania woli Boga Trójjedynego na ziemi. Prelegent wskazał, że całe Pismo Święte utożsamia autentyczną wiarę z posłuszeństwem Bogu. W Nowym Testamencie to Jezus Chrystus jest wzorem doskonałego posłuszeństwa wiary, który wiąże słuchanie i przyjmowanie Słowa z wypełnianiem Go. Posłuszeństwo Kościołowi to posłuszeństwo samemu Chrystusowi, który do Apostołów i ich następców powiedział: „kto was słucha, Mnie słucha”. Obowiązek posłuszeństwa wiernych w Kościele wynika z jego hierarchicznego ustroju, i wyraża

się w uznaniu jego prawowitej władzy reprezentującej Jezusa Chrystusa na ziemi, zgodnie z Jego wolą i przepisami prawa. W dalszej części referatu Profesor przedstawił także rodzaje posłuszeństwa, dzieląc je ze względu na zakres podmiotowy, obejmujące posłuszeństwo wszystkich wiernych, osób duchownych, oraz osób konsekrowanych. Podsumowując swoje wystąpienie Prelegent podkreślił, że prawdziwe posłuszeństwo nie powinno uczyć bierności, zwalniać z myślenia czy odpowiedzialności, ale uaktywniać człowieka w życiu publicznym, na forum kościelnym, państwowym i samorządowym.

Autorem ostatniego referatu wygłoszonego tego dnia był ks. dr Krzysztof Nykiel, Regens Penitencjarii Apostolskiej. W wystąpieniu pt. *Wyłączenie wiernych ze wspólnoty z Kościołem. Aspekty teologiczno-prawne* omówił typy przestępstw przeciw wierze i jedności Kościoła, które sprawiają, że wierny na mocy nałożonej kary może zostać wyłączony ze wspólnoty Kościoła: herezję, apostazję i schizmę, oraz kary z nimi związane. Prelegent podkreślał konieczność rozróżnienia pomiędzy grzechem a przestępstwem, ponieważ karane jest przestępstwo, a nie sam grzech. W ramach referatu omówił kary ekskomuniki i interdyktu oraz skutki wobec wiernego, który takie kary zaciągnął. Kończąc swoje wystąpienie przypomniał o znaczeniu kan. 1357, który wychodzi naprzeciw każdemu wierzącemu, jaki dopuściłby się grzechu ciężkiego czy przestępstwa i pragnął jak najszybciej pojednać się z Kościołem, Bogiem i ludźmi. Prelegent zaznaczył także, że celem misji Kościoła nie jest karanie ludzi, gdyż system kar w Kościele ma charakter leczniczy, prowadzący ku nawróceniu.

Kolejna, piąta sesja odbyła się w sobotę, 7 września 2013 r. Przewodniczył jej bp Antoni Dziemianko, biskup piński, Sekretarz Generalny Konferencji Episkopatu Białorusi.

Pierwsza prelekcja tego dnia wygłoszona została przez ks. dra hab. Leszka Adamowicza, prof. KUL. W wystąpieniu, zatytułowanym *Przynależność wiernych do obrządku*, Profesor zauważył, że oba Kodeksy – Kodeks Prawa Kanonicznego dla Kościoła łacińskiego oraz Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich – zwracają uwagę na przynależność do Kościoła *sui iuris*, czyli wspólnoty, która ma ukonstytuowaną własną strukturę hierarchiczną, odrębną od innych tego rodzaju wspólnot i którą jako *sui iuris* uznaje wyraźnie lub milcząco

Stolica Apostolska. Tego rodzaju struktur kościelnych *sui iuris* wylicza się aktualnie ponad dwadzieścia. Następnie Prelegent poruszył zagadnienie małżeństw interrytualnych (międzyobrzędkowych), a także problematykę osób ochrzczonych poza Kościołem katolickim, które teraz proszą o przyjęcie do pełnej z nim wspólnoty. Prelegent zwrócił również uwagę słuchaczy na konieczność wyjaśnienia wątpliwości związanych z przynależnością obrządkową, co jest dużym problemem zwłaszcza w krajach postsowieckich, proponując konkretne rozwiązania ułatwiające uregulowanie tych kwestii. Na koniec wystąpienia Profesor zaznaczył, że ustalenie przynależności obrządkowej jest konieczne w trzech przypadkach: sakramentu małżeństwa, święceń i przyjęcia do instytutu życia konsekrowanego.

Referat pt. *Problemy dotyczące zawarcia małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi. Aspekty kanoniczne i cywilne*, przedstawił ks. dr hab. Piotr Majer. W swojej wypowiedzi skupił się na omówieniu trzech problemów dotyczących tematu wystąpienia. Pierwszy dotyczył zagadnienia woli zawarcia małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi – w tym aspekcie Prelegent zwrócił uwagę na wątpliwości dotyczące sposobu artykułowania woli nupturientów o zawarciu takiego małżeństwa, jako że prawo nie określa wyraźnie sposobu wyrażenia tej woli. Drugi wskazany problem poruszał kwestię powiadomienia Urzędu Stanu Cywilnego o zawartym małżeństwie kanonicznym, jako kolejnej przesłanki, której spełnienie jest konieczne, aby małżeństwo kanoniczne miało skutki cywilnoprawne. Trzecie zagadnienie dotyczyło swobody wyboru między zawarciem małżeństwa konkordatowego, a zawieraniem osobno związku cywilnego i małżeństwa kanonicznego. Profesor wskazał, że zawarcie małżeństwa jednym aktem, czyli podczas ceremonii kościelnej ze skutkiem cywilnym, wyraża koncepcję małżeństwa jako jednego związku zawieranego wobec Kościoła i uznanego w państwowym porządku prawnym. W przeciwnym razie utrwała się podział małżeństwa na cywilne i kościelne, co nie jest korzystne dla instytucji małżeństwa. Małżeństwo konkordatowe bez rozdzielania ceremonii na kościelną i świecką wydaje się być najlepszą formą dla wyrażenia wspólnej odpowiedzialności za małżeństwo i rodzinę, jaka spoczywa na obu społecznościach.

Przewodniczenie szóstej i ostatniej sesji konferencji, w zastępstwie bpa dra Krzysztofa Wętkowskiego objął biskup diecezji charkowsko-zaporoskiej – Marian Buczek. W ramach tej sesji wygłoszone zostały dwa referaty.

Pierwszy wystąpił ks. dr hab. Krzysztof Warchałowski, prof. UKSW. Referat zatytułowany *Gwarancje wolności religijnej w życiu publicznym w Konstytucji RP* rozpoczął od wyjaśnienia pojęcia „prawa do wolności religijnej” w wymiarze indywidualnym i wspólnotowym. Źródłem prawa do wolności religijnej jest fundamentalna, przyrodzona i niezbywalna godność człowieka, jako prawo podstawowe, wolność osobista, przynależna każdemu człowiekowi. Prelegent poświęcił także uwagę zagadnieniu bezstronności władz państwowych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, wskazując, że termin „bezstronność” stanowi wyraz kompromisu między zwolennikami a przeciwnikami zasady neutralności światopoglądowej państwa. W dalszej części wystąpienia Profesor omówił gwarancje dotyczące prawa kościołów, związków wyznaniowych i osób fizycznych do realizacji swojego prawa do wolności religijnej w życiu publicznym, które przewiduje Konstytucja RP. Swoje przemówienie zakończył konkluzją, że nadanie tym rozwiązaniom rangi prawnego przepisu konstytucyjnego winno sprzyjać realizacji prawa do wolności religijnej i stanowić wystarczający wyraz jego ochrony przed potencjalnym naruszeniem.

Referatem zamykającym konferencję było przedłożenie dra Pawła Sobczyka (UKSW) pt. *Problemy dotyczące realizacji prawa rodziców do religijnego i moralnego wychowania dzieci w szkole publicznej w Polsce*. Wprowadzając w temat wystąpienia, Prelegent zaznaczył, że tytułowe prawo rodziców do religijnego i moralnego wychowania dzieci, stanowiące *lex specialis* prawa do wolności myśli, sumienia i religii jest jednym ze spożytywizowanych praw naturalnych, tj. praw zapisanych w ustawach zasadniczych wielu państw i aktach prawa międzynarodowego. W Konstytucji RP stanowi o tym art. 53 ust. 3, oraz, w odniesieniu do katolików – art. 12 ust.1 Konkordatu pomiędzy Rzeczypospolitą Polską a Stolicą Apostolską. W swoim referacie dr Sobczyk wskazał i omówił problemy w realizacji prawa rodziców do religijnego i moralnego wychowania dzieci, jakie wynikają z konieczności uznania stopnia dojrzałości dzieci, trudności z udziałem

łem dzieci w zajęciach z religii i etyki, narzucania przez państwo jednego systemu edukacji oraz ograniczania roli kościołów i innych związków wyznaniowych w realizacji tytułowego prawa. Prelegent zauważył, iż instytucjonalne podmioty wyznaniowe, w tym Kościół katolicki, nie w pełni korzystają z przysługujących im praw opinowania powstających aktów normatywnych. W podsumowaniu sformułował 4 znaczące wnioski: 1) sama pozytywizacja nie jest wystarczającą gwarancją przestrzegania tytułowych praw przysługujących rodzicom; 2) rodzice powinni mieć świadomość przysługujących im wolności i praw, w tym prawa do religijnego i moralnego wychowania dzieci; 3) z prawem rodziców do przedmiotowego wychowania nierozzerwalnie wiąże się prawo dzieci do wychowania, które powinno być w pierwszej kolejności zabezpieczone przez rodziców; 4) instytucjonalne podmioty wyznaniowe mają do odegrania szczególną rolę w procesie realizacji prawa do wolności sumienia i religii.

Konferencję zakończył ks. prof. J. Krukowski. Podziękował wszystkim Organizatorom z ks. drem Bartłomiejem Pieronem na czele za wkład włożony w jej przygotowanie i sprawny przebieg; Prelegentom za wkład merytoryczny, ubogacający wiedzę słuchaczy oraz przewodniczącym wszystkich sesji. Prezes Stowarzyszenia Kanonistów Polskich szczególne podziękowania skierował na ręce bpa K. Ryczana za gościnność oraz objęcie konferencji swoim patronatem.